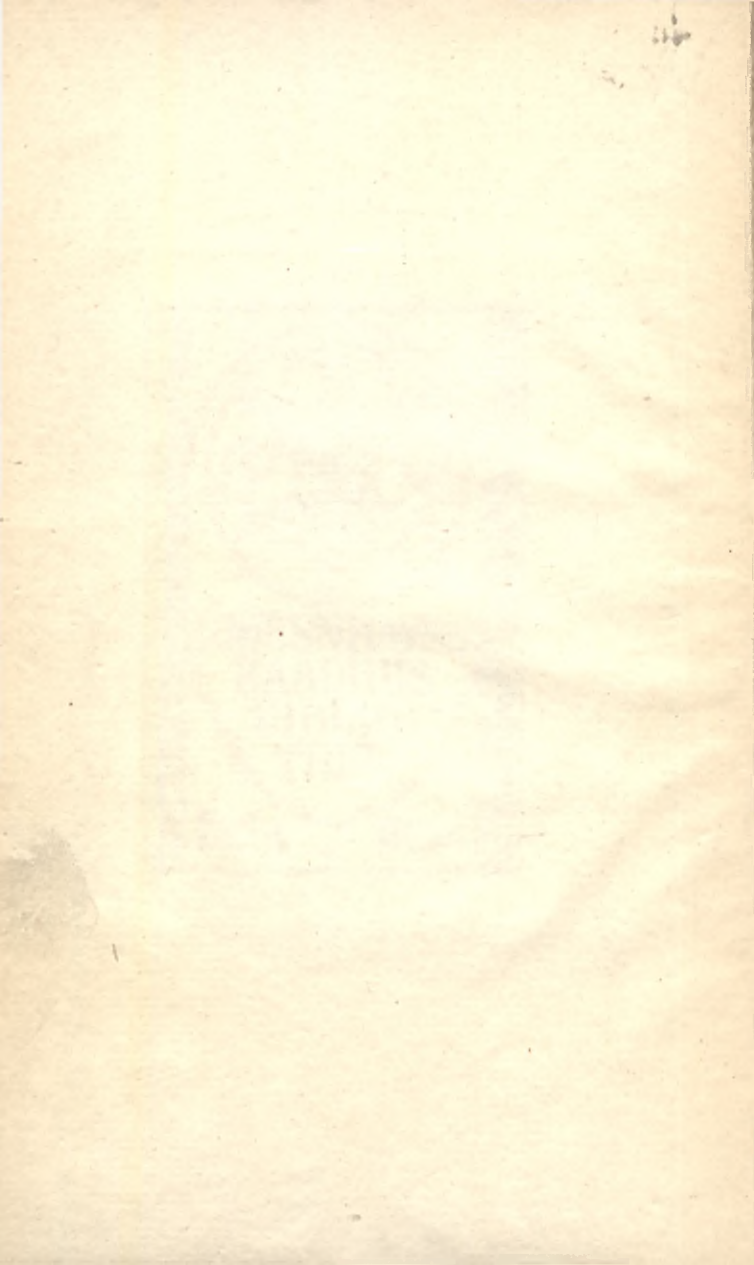

09.46 Ch 76 g

N o g e t

til

Moden, Kunsten og Arkitekturen

især

med Hensyn til Christiansborg Slot,

af

Dlaus Peter Gram,

Ornament Billedhugger.

Kjøbenhavn 1813.

Trokt hos G. Grøbe.

2500

09.46

Ch 76

g

2273

Ingen Nations Forædling er flønnere end den at have Kundskab om og Følelse for Kunsten. Ordet Smag, og Smagen er i Enhvers Mund; men naar man betragter det som en giennemtrængende sin Tanke, ledes det ved Studium, og Følelse for Kunsten, finder man, at Materialisterne ikke kan tilegnes denne Egenskab, og at Ordet kun er Modetone. Hvor manges Ciceroni hørte jeg i Italien udbasune Navnene af Kunstnere, for hvis Arbejder jeg ikke kunde begribe hvorledes man kunde erklære: oh! quelle bella chosa.

I Betragtning af min Uafhængighed, og mit Fag som udgør en betydelig Green af Arkitekturen, tillader jeg mig at kaste et flygtigt Blik paa Christiansborg Slot. Forvissat om, at ethvert godt Arbejde forsvaret sig selv, og at et Steenkast vilde gjøre Slottet meer Skade end som hele Foliaanter fulde af Kritik. Jeg spidser kun min Pen til Fru Mode, og tænker langt fra ikke paa, at gjøre Indgreb i Klassikernes Retligheder,

De skønne Kunster ere Søstre, og saa venstabelig forbundne, at, for at vinde den Eenes Gunst i Gærdeseshed, er det nødvendigt at gjøre sin Opvartning hos dem alle i Almindelighed. De to ældste, Poesien og Musikken vil bemærke, at jeg føler mit Intet ved taus at bukke mig i det jeg passerer dem forbi. Det Sandfælsige af de tre følgende blev jeg vaer, og Fru Mode fortørnes vel ikke i det jeg berører Snittet af disse Gudinders Klædemon.

Maleriet er en Kunst, som uted Linier og Farver paa en slet Overflade forestiller alle synlige Objecter; man kiender ingen Kunst saaritig paa Principer; foruden dens egne forener den Poesiens og Musikkens første Regler. Man bemærker 3 Hovedpartier i Maleriet, nemlig: Compositionen, Tegningen og Coloritten. Geniet prænger i Compositionen, Studiet er flendeligt i Tegningen, og Talentet er fremlysende i Coloritten. Foreningen af disse 3de Partier vilde udgiøre et heelt Fuldkomment. Denne harmonerende Forening kan ikke bevises umuelig, men bliver det i Udførelsen, som Sirkelen at quadrere i Geometrien, eller som Perpetuum mobile i Mechanikken.

Billedhuggeriet har kun Tegningen at støtte sig til, derfor seer man ogsaa at Billedhuggeren til alle Tider med den største Anstrængelse har søgt at bringe dette Partie til sin Fuldkommenhed. En Urigtighed

i et Malerie er mere at udfylde end som i en Statue. Compositionen er ikke betydelig uden i Vasreliefs, Grupperne overstige næsten aldrig 4 Figurer. I Særdeleshed maac Billedhuggeren vælge den meest passende Stilling, fatte det sande Udtryk og anstrenge sit Talent for at bibringe sit Arbeide et Touche, som bestiler hans Producter. Hele hans Genie maade opbydes for at erstatte Nøgenheden af hans Kunst, som synes den besværligste og største af alle. Ingen moderne Mester har frembragt en Gruppe eller Statue, som nogenlunde kunde sættes i Ligning med Laocön eller Apollo Pythien. Af disse Kunstens Mirakler lærte de største moderne Malere at vælge skønne og adle Former, og for deres Alter knæler enhver sand Kunstner eller Kunstelsker.

Arkitekturen er frembragt af Menneskets Indbildningskrafts og Geistes Storhed: Maleren og Billedhuggeren har i ethvert meer eller mindre velkæbt Menneske en Model; hans Arbeide er saa at sige Copie; men hvor finder man noget i Naturen som ligner et Tempel eller Palais? Grækernes Digteræne og fine Følelse opfandt at give en Steenmasse den idealske Form som svarede til Begreberne om deres Guder og Helte. Billedhuggeren og Maleren synes at have lært deres Kunst for at ophøie Glandsen af Arkitekturen, thi deres Arbeider ere aldrig bedre an-

bragte end der hvor de harmonere med samme, som
 da udgiore et fortryllende Heelt, hvor een Tanke og
 een Hand regiere. Viisdom, Skionhed og Styrke
 er Bygmeesterens Basis: Viisdom i hans Planer,
 Skionhed i hans Former, og Styrke for at trodse
 Fald og Tid. Grækerne kiendte saa mesterlig denne
 Forening, og at karakterisere og bestaae en Bygning,
 at endnu over deres Ruiner svæver Kunstens Genius
 som synes at sympatisere med vore Følelser, og for-
 visse os om, at alt Skiont er groet paa attisk Grund.
 Deres originale Træk, eller gengre i Bygningskon-
 sten, har de moderne benævnet med Ordener, da Or-
 den er det modsatte af Forvirring. Forvirring er
 den største Feil i Arkitekturen. En Bygning vil al-
 drig giore Effekt, selv paa almeen Mand, hvor ikke
 een Hand og een Stiil i alle dens Dele regiere. Ki-
 neseerne har deres egen Bygningsmaade, som i reen
 Stiil vist nok har sine Skionheder. Araberne om-
 skabte den egyptiske Maneer, og deraf opkom det Go-
 thiske som ligeledes har Skionhed og Originalitet.
 Italienerne og Franskmændene som stemte Tonen i
 Europa, fremkaldte for saa Aarhundrede siden den
 græske Stiil, men følte ikke det Store og Sentimen-
 tale. Den Strængheid som de fandt i det Antike,
 kunde deres fiakne Sæder ikke taale. De var selv-
 stændige nok til at danne noget, dem selv mere pas-

sende: og deraf opstod en gengre i Kunsten, som man kalder den moderne. Nutildags er det Moden, (langt fra ikke antikke Sæder) som striger paa det antikke. Vi have et Exempel i Christiansborg Slot; denne Bygning, den pragtfuldeste i Norden, var bygget i den moderne Stil, sig selv lig i alle dens Dele og kunde betragtes for et Mesterstykke i sit Slags. Dens haarde Skiebne blev at lide, baade under Ildens og Modens Barbarisme. Det Sindrige og Beskedne, hører ikke til Modesnittet. En simpel Muur, firet med nogle Lesener, for indvendig at anvende de største Summer for at pryde Værelserne i den rene Stil, med Geniets og Talentets ypperste Produkter, stemte ikke med Modens Pralerie. Kolonner maatte anbringes, antikke Endepartier slutte Bygningen, og kararisk Marmor: Værelsefs skulde forevige denne Bygnings Forvandling. Saadant skee: 6 Korinthiske Kolonner det kostbareste og som en vis Autor udtrykker sig, det yndigste og Jomfrueligste af Arkitekturen er sat paa den høie Piedestal, tæt ved Muren, som til Parade: den gamle mangfoldigstiede Muur stirrer ganske fremmed til dette Phænomen, og de sørgelige Endepartier forøge kunns Misblangen ved at begræde sammes Skiebne. Moden har altsaa vunden paa Harmoniens Beskønstning. Efter at have erholdt dette idealiske Ind-

tryk, søgte jeg om mueligt at forklare i hvilken Hensigt, eller til hvad Maal, man havde anbragt Kolonner. En Kolonnade anbragt paa Soelsiden af en Bygning, afvender Uveir og Solens Hede, brækker dens Lys, gjør Bygningen sund og behagelig, danner en Promenade, hvor Kongen kan (uden at flædes paa en Balkon) nyde fri Luft, og sees af Folket. Dette er her ikke taget i Betragtning, i det mindste ikke fulgt; thi Kolonnerne staae saa tæt ved Muren, at de hverken kan have Indflydelse paa Luften eller danne nogen Promenade. End ydermere er Binduerne spærrede med en Balustrade. Jeg betragter da disse Kolonner, som en forføngelig Sirat, som paa et Tegnebræt nydelig kan skatteres, men hvortil Minerva aldrig gav Vink. Porten er en meget vigtig Deel af en Bygning. Paa Triumfbuer og kongelige Paladser anbringes gierne 3 Aabninger: en til Kongen som Monark, og to mindre til Folket som Undersaatter; end ydermere er Fodgængerne paa denne Maade sikret for Heste, og andre Farer, især ved Høitideligheder &c. Paa Christiansborg er kun anbragt een Port. For at dekorere den store tilbageblevne Overflade paa Piedestalen seer man 4 Midsker, over hver af disse et rundt, og over Porten et firkantet Hul som skal modtage Væs-

reliefs af kararisk Marmor. Derover igjen er en Fries, som jeg undres over hvad den skal betyde, da den er altfor upassende og styg til at være Ornament tilsammensat af 36 S—er, og da man just ikke øster med Penge, troede jeg at finde noget skult i disse S—er. Jeg tænkte paa Esop ved Liigstenen, og begyndte at læse S—Sproget: Staae Stille! Skue Salig Siettes Sønderflagne Slot; Som Saaes Scire Siden Sønne'Søn- nens Søn. Stammens Siette Sagde Staae! i de modløbende forferte S—ser læste jeg: Siden Sieldne Sørge: Sener Slog Slottet, Samt Stapel. Staden Synes Samme Som Staten Savner Siel, Sind, Storhed, Styrke. Nidestalen er kronet med en Gests af blandet Orden, hvis Svag- hed man maae undskylde, da Bygningens Hoved:Gests er meget indskrænket, men at samme er firet med Mutuller, grunder sig kun paa Moden, som bryder sig kun lidet om alle horizontale og vertikale Linier svare til hinanden i en Bygning eller ikke.

Moden vil prale. Seer man ikke daglig Folk med Guldsmykker, som have intet i Lommen af dette Metal. Hvo kiender ikke Skryderen med Guld:Sig-

netet ved Solv-Lommeuhret. Man er for stolt til at hylde det Modeste og Simple, og for fattig og uformuende til at frembringe det virkelig Pragtfulde. Bygningskunsten har til alle Tider stemmet overens med Tidens Aand, og Folkets eller Fyrstens Formue og Hjelpeskilder.

Egypternes Aand og Storhed sees i deres Bygninger. Salomons Tempel stemmer nøie med Religionens Principer og Israeliternes Magt under denne Fyrste. Grækernes Bygninger lader os formode at alt var fuldkomment hos dem, og at deres Forsatning var den meest passende for den menneskelige Natur. Man seer Verdens Betvingere i Roms Ruiner. Pavernes Herredomme i St. Petri Kirke. Ludvig den 14des Sciervindinger i Parises, og Frederich den 2dens i Berlins og Potsdams Monumenter; Napoleons Kæmpe-Kræfter fremlyser i Frankrigs Nutids arkitektoniske Arbejder: det tilhørte ham at opreise Colossen af Rhodes, som nu, skient i en anden Skikkelse kneiser paa Pladsen Vendome. Eene Nationer og Fyrster kan bygge noget Stort, men det bliver aldrig virkelig Stort uden det maales efter deres Evner.

Hvorledes vilde ikke en Mand af Smag henrykkes ved at betræde et Slots Gemakker, hvor han

fandt Intet var sparet, og hvor Geniet og Talentet
 ngiedes med at smykke det Indvendige som beskyt-
 tes mod et umildt Klima, omendstiont det udvendige
 kun var en simpel Muursteens-Bygning?

Mon der ikke indvendig i Christiansborg Slot
 vil spares paa Marmor og Bronze for Torvaldsens
 Gentle og delikate Meisel? Da dog udvendig imod
 Optikkens, Pladsens og Afstandens Beregning, hans
 Arbejder skal anbringes. Jeg har seet de skionne
 Basreliefs i hans Atelier: men blev ikke lidet forun-
 dret, da jeg her saae deres Bestemmelse.

Læseren vil undskyldde min lange Afvigelse, mine
 Synsnerver behøvede Hvile ved dette Modestads. Jeg
 troer det var ved Piedestalen de trattedes, jeg vil
 derfor forlade samme, og overlade til Læseren selv
 paa Stedet at skadesløsholde sig med Sentiments og
 Skionheder, som jeg ikke kan opdage.

Vorten har ingen Slutsteen, men er firtet med
 nogle svage Glieder, Kæmperen som løber tværs over
 Piedestalen taber sig i Muren uden Følge, og har
 en fatal Effekt paa Midskerne som derved giennem-
 skiares, da de slet ingen Glieder har til Correspon-

dence. Hvad Hovedmuren angaaer er dens Vinduer firet med Konsoler og Glieder, høiere oppe med blotte Glieder; men saa mesquine at de ligner mere Rammer af Suedker- Arbeide end som en passende Arkitektur. Ende-Partierne har jeg allerede bemærket stemme meget lidet med Bygningen selv: Escamohi kalder Vinduerne Vinene af en Bygning: har nu den gamle Muur for mange, saa har man Aarsag til at kalde Ende-Partierne eenvlede. Palladio har angivet en Maneer for slige Vinduer; men Perrault viser i Louveren endnu mere majestætisk hvorledes Ende-Partier kan belyses.

I Louverens Ende-Partier ere Trappegangene anbragte, som en massiv Hvalving, understøttet af 8 Kolonner, dækker. Trapperne ere saaledes sikrede i ethvert Tilfælde af Ildsvaade; og har et tempelligt Udseende: Vrien til dem ledes fra Vestibulen til hver Side af Bygningen igennem en stor hvalvet Sal; og for at høitideliggjøre Udgangen til Regentens Person seer man Oldtidens store Mænd af kararisk Marmor i den venstre, og Frankrigs Nutids store Mænd i den høire Sal. Bygningen vinder ikke allene i Sentiment, men Gemakkerne kan da uhindret indtage hele Rummet af Hovedbygningen.

Jeg afveeg igien, men kuns for at giøre dne apartiske Læser opmærksom paa virkelige Skionheder og Modestads. Jeg vil for denne Gang afbryde hvad Christiansborg angaaer. Jeg har affattet min Mening saa kort som mueligt, for at give Læseren Stof til at tænke: men skulde jeg derved blive uforstaellig, vil jeg gierne detaillere enhver Sætning. Siden Grækerne har ingen Dødelig opfunden noget Nyt i Bygningskunsten, derfor kan dens Skionheder bedre bestemmes og med Regler efter Oldtidens Monumenter tydeliggjøres. Men hvad Moden vil er en Lov, som taaler ingen Raisonnement. Men min Mening bliver aldrig at hylde dens skadelige Indflydelse.

For at sikre min Erfaring har jeg hvad Malesriet og Billedhuggeriet angaaer, raadslaet mig med Dictionnaire des Beaux Arts, og hvad Arkitekturen anbelanger med de berømteste Mestere.
